

az egyházat, védelmezte tekintélyét és anyagi érdekeit, természetesen nem szívesen mondott le a főkegyúri jog gyakorlásáról. Miután a Vatikánnal felvette a diplomáciai kapcsolatot, a püspökök kinevezésének kérdésében diplomáciai úton igyekezett érvényesíteni befolyását. (A tárgyalások történetét Csizmadia Andor eredeti okmányok alapján részletesen feldolgozta.) A törvényhatóságok továbbra is gyakorolták kegyúri jogaikat, mégis azzal a megszorítással, hogy a megüresedett plébánosi stallumra pályázók közül az ordinárius jelölt ki három személyt, s közülük lehetett választani. Budapesten az 1930. évi 18. és 1934. évi 12. t. c., a két új fővárosi törvény külön kegyúri bizottságot statuált, amelyekbe a pártok katolikus tagjaikat küldték be. A választás majdnem minden esetben pártkérdés volt. A kormányt támogató pártok többnyire a püspöki jelölés sorrendjét figyelembe vették, de akárhányszor megesett, hogy a liberális Rassay párt képviselője a kegyúri bizottságban a mérleg nyelvét játszhatta. A magán kegyurak továbbra is úgy gyakorolták jogaikat, mint Ferenc József korában. Egy-egy egyházmegyében némely főúri család nem is egy plébánia-javadalom betöltése felett rendelkezett. A győri egyházmegyében Esterházy herceg közel nyolcvan plébániának volt kegyura, s így lényegében a püspök kénytelen volt azokat kinevezni plébániái javadalmakra, akiket a herceg prezentált. A hitleri birodalomnak Csehszlovákia ellen intézett nyomása következtében jelentékeny magyarlakta területek kerültek magyar közigazgatás alá. Az akkori Ruszinszko elfoglalása, majd a bécsi döntés folytán Észak-Erdély idecsatolása után jelentékeny számú görögkeleti vallású polgára is lett az országnak. Ez a körülmény sok érdekes egyházi jogi kérdést vetett fel, megoldásukra azonban az idő rövidsége miatt nem került sor. Magyarország Hitler oldalán belekeveredett a világháborúba, s azt a Reich oldalán újból elvesztette.

Ezeken a lapokon a magyar állam és az egyház újabb történeti viszonyának alakulását kívántam bemutatni. A jogi és történeti tények alapján talán nem nehéz megállapítani, hogy a világi és egyházi hatalom között mindenkor merültek fel problémák, nézeteltérések, súrlódások, sőt nemegyszer súlyos harcok is. Az állam és az egyház közötti kapcsolatok fejlődésének európai és magyarországi irányzatát figyelembe véve, az is bizonyos, hogy az állam mind több és több feladat ellátását vállalta magára, olyan feladatokat is, amelyeket valamikor csaknem teljesen az egyház látott el. Ezek között a feladatok között némelyeket ma már kizárólag az állam lát el, például a levéltári anyagok kezelését, a régi káptalani hiteles helyek funkcióját, a házassági viszonyból származó peres kérdéseket (1868. évi 54. t. c. 22. §.), egyeseket ellát az állam is, az egyház is, így a házassággkötést, anyakönyvezést (bár nem polgári jogérvényességgel), egy bizonyos területen a közoktatást, mint még hazánkban is. Vannak viszont feladatok, amelyeket csak az állam, vagy csak az egyház láthat el.

Mínthogy az egyháznak nincs világi hatalma és hívei egyúttal állampolgárok is, aligha lesz lehetséges, de legalábbis hosszú ideig még nincs erre kilátás, hogy az állam és az egyház az elvi szétváláson túl teljesen szétválhasson, s hogy az államnak és az egyháznak ne legyenek olyan ügyei, amelyeket kölcsönös tárgyalásokkal kell elintézní. XIII. Leo *Immortale Dei* kezdetű enciklikájában hangzott: „Mindannyiszor, amikor arról van szó, hogy rendezni kell azokat a kérdéseket, amelyek különböző címeken és indokokból a két hatalmat (az egyházat és az államot) érdeklík, a közérdek kívánja és követeli, hogy közöttük megegyezés jöjjön létre.”

A történelem az élet tanítómestere. De csak példákat ad, összehasonlításokat tesz lehetővé és elősegíti tájékozódásunkat a közélet konkrét jelenségeinek felismerésében és megértésében. A közéleti kérdések vizsgálataánál, az adott feladatok megoldására irányuló törekvéseinknél azonban mindig a valóságból kell kiindulni. Mert a politika — az egyházpolitika is — az egzisztenciák tudománya.

Az ember jelleme és szelleme legjobban ítéleteiben nyilvánkozik meg.

Goethe

A szomorúság az, amely megjavítja az embereket s megváltja a világot.

Reviczky Gyula